

Nr 164.

Ankom till riksdagens kansli den 21 maj 1940 kl. 2 e. m.

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om grunderna för avlöning av viss personal tillhörande det allmänna luftskyddet jämte i ämnet väckta motioner.

(3:e avd.)

I propositionen nr 207 har Kungl. Maj:t, under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över socialärenden den 5 april 1940, föreslagit riksdagen antaga följande, vid propositionen fogade

Förslag

til

Förordning

om grunderna för avlöning av viss personal tillhörande det allmänna luftskyddet.

Häri genom förordnas som följer:

1 §.

Länsstyrelse skall efter hörande av vederbörande luftskyddschefer i överensstämmelse med vad i denna förordning stadgas fastställa avlöningsreglemente för annan personal vid det allmänna luftskyddet än sådan, som enligt 9 § lagen om förfoganderätt för luftskyddets behov ställes till förfogande av kommun. Där på grund av lokala förhållanden så finnes påkallat, må särskilda bestämmelser utfärdas för olika delar av länet.

Med luftskyddstjänstgöring avses i denna förordning såväl luftskyddstjänst, varom förmåles i 10 § lagen om förfoganderätt för luftskyddets behov, som arbete för luftskyddet, varom stadgas i 11 § samma lag.

2 §.

För personal, som under en tid av minst tre dagar i följd fullgör luftskyddstjänstgöring, må, där ej nedan annorlunda stadgas, lönen för dag (*daglön*) högst bestämmas i ortsgrupp I till fyra kronor, i ortsgrupp II till fem kronor och i ortsgrupp III till sex kronor med tillägg av en krona 25 öre för familjemedlem, som fyllt sexton år, och 80 öre för annan familjemedlem. I fråga om kommunernas hänförande till ortsgrupp skall tillämpas den enligt lagen om folkpensionering verkställda indelningen.

Den enligt första stycket bestämda daglönen må för person, som innehar befälsställning eller särskild kompetens för viss luftskyddstjänst, höjas med högst fyrtio procent.

Har tjänstgöringen viss kalendermånad varit förlagd å sådan tid och varit av den beskaffenhet, att den tjänstgörande under minst halva antalet tjänstgöringsdagar skäligen bör hava kunnat fullgöra sitt ordinarie arbete, skall den enligt denna paragraf bestämda daglönen för nämnda tjänstgöringsdagar utgå med allenast halva beloppet.

Såsom familjemedlemmar i förhållande till den, som fullgör luftskyddstjänst, räknas:

a) make, barn, adoptivbarn samt fränskild make, envar under förutsättning att den tjänstgörande är underhållsskyldig gentemot vederbörande och vid tiden för luftskyddstillståndets inträde i väsentlig mån bidrog till dennes underhåll;

b) föräldrar, adoptant, makes barn och makes adoptivbarn, envar under de förutsättningar, som angivas under a), och under förutsättning tillika, att den tjänstgörande vid tiden för luftskyddstillståndets inträde sammanbodde med vederbörande; samt

c) husföreståndarinna under förutsättning att den tjänstgörande sammanbor med egna eller hustrus barn eller adoptivbarn under sexton år samt, därest han sammanbor jämväl med hustru, att hustrun är oförmögen till arbete.

3 §.

Har person till följd av sådan luftskyddstjänstgöring, som i 2 § sägs, gått miste om inkomst till belopp, som överstiger den honom jämlikt nämnda paragraf tillkommande lönen, utgår under två månader från luftskyddstjänstgöringens början ersättning för den av tjänstgöringen föranledda inkomstminskningen med det belopp, vartill luftskyddschef finner minskningen hava uppgått, dock med högst hälften av den enligt 2 § utgående lönen. Konungen äger förordna, att sådan ersättning må utgå under längre tid än två månader.

4 §.

Lider den, som tagits i anspråk för ständig luftskyddstjänstgöring tills vidare, på grund härav sådan minskning i sina inkomster, att han icke förmår bestrida utgifterna för sin bostad, må länsstyrelse på därom gjord ansökan tillerkänna honom skäligt bostadsbidrag. Bidraget må icke överstiga hyresvärdet för den bostad, som den tjänstgörande innehade vid tjänstgöringens början, däri inbegripet kostnad för bostadens förseende med värme.

5 §.

Vid tjänstgöring under kortare tid än i 2 § sägs utgår med nedan stadgade undantag *timlön* med en tiondel av daglönen för icke familjeförsörjare, dock högst för en tjänstgöringstid av tolv timmar under samma dygn.

Timlön utgår allenast för tjänstgöring, som omfattat minst två timmar av ett dygn. Är fråga om sådant arbete för luftskyddet, som avses i 11 §

agen om förfoganderätt för luftskyddets behov, utgår ersättning allenast för arbete under tid, då vederbörande eljest skulle hava utfört förvärsarbete.

6 §.

För den, som in natura erhåller erforderlig förplägnad, minskas daglönen med två kronor.

7 §.

För person under aderton år äger luftskyddschef bestämma lägre lönebelopp än de i 2 och 5 §§ angivna samt lägre avdrag än i 6 § stadgas för förplägnad in natura.

8 §.

Vid tjänstgöring enligt 2 § uppbäres full daglön för begynnelse- och slutdagarna, därest tjänstgöringen å dessa dagar uppgått till minst hälften av den eljest brukliga tjänstgöringstiden för dag, och eljest halv daglön.

Vid tjänstgöring, för vilken timlön utgår, räknas dygnet från klockan sex. I tjänstgöringstiden inräknas den tid, som skäligen åtgår för färd till eller från tjänstgöringsplatsen. Vid brutet timantal räknas allenast tid, som omfattat minst halv timme. För sistnämnda tid utgår hel timlön.

9 §.

Lön, ersättning för mistad inkomst och bostadsbidrag utbetalas i efterskott.

10 §.

Den, som tagits i anspråk för ständig luftskyddstjänstgöring tills vidare, äger vid tjänstledighet av anledning, som i 14 § civila avlöningsreglementet sägs, under en tid av två månader åtnjuta full lön ävensom i förekommande fall ersättning för mistad inkomst och bostadsbidrag. Under tjänstledighet för annan sjukdom än sådan, som i nämnda paragraf avses, må under samma tid utgå belopp, motsvarande tre fjärdedelar av nyssnämnda förmåner.

11 §.

Över luftskyddschefs beslut i ärende, som avses i denna förordning, må besvär anföras hos länsstyrelsen inom tjugu dagar från det klaganden erhållit del av beslutet.

Beslut, som enligt denna förordning meddelats av länsstyrelse, må överklagas hos Konungen inom tid, som i allmänhet är bestämd för överklagande av förvaltande myndigheters och ämbetsverks beslut.

12 §.

De anvisningar, som finnas erforderliga för tillämpning av denna förordning, meddelas av luftskyddsinspektionen.

Denna förordning träder i kraft dagen efter den, då förordningen enligt därå meddelad uppgift utkommit från trycket i Svensk författningssamling.

Till utskottets behandling har vidare överlämnats två likalydande motioner, väckta den ena, nr 201, inom första kammaren av herr *G. Elofsson m. fl.* och den andra, nr 259, inom andra kammaren, av herr *J. Onsjö m. fl.*, vari hemställts, att avlöningen till personal, tillhörande det allmänna luftskyddet, måtte utgå efter enhetliga grunder utan dyrortsgradering, förslagsvis med ett belopp av 5 kronor för dag jämte föreslagna familjebidrag.

Beträffande motiveringen för detta yrkande, som utskottet upptager till prövning i samband med detaljbehandlingen av 2 § i den föreslagna förordningen, får utskottet hänvisa till motionen I: 201.

Förslagets grundprinciper.

Kungl. Maj:ts förslag bygger i allt väsentligt på ett av sociala försvarsberedskapskommittén i betänkande den 22 december 1939 (statens offentliga utredningar 1939: 45) framlagt förslag, vilket därefter varit föremål för sedvanlig remissbehandling. Förslaget avser att reglera avlöningsförhållandena för sådan personal, som med stöd av 10 och 11 §§ lagen den 31 mars 1938 (nr 90) om förfoganderätt för luftskyddets behov uttagits för fullgörande av allmän luftskyddstjänst eller för tillfälligt utförande av annat arbete för det allmänna luftskyddet, som är av synnerligen brådskande natur. Däremot avses icke kommunalt anställd personal, vilken kommun enligt 9 § nämnda lag är skyldig att på anfordran tillhandahålla och bekosta. Likaså faller personal, tillhörande industriluftskyddet och det enskilda luftskyddet, utanför förslagets ram.

Beträffande frågan efter vilka riktlinjer avlöningsbestämmelser för här avsedda luftskyddspersonal böra utformas erinrar *sociala försvarsberedskapskommittén*, att det för avlöning av personal, som tvångsvis tages i anspråk av hänsyn till rikets försvar, detta ord taget i vidsträcktaste bemärkelse, förefinnas två principiellt skilda lönesystem, förslagsvis benämnda krigslönesystemet och fredslönesystemet. Med krigslönesystemet avser kommittén den metod, efter vilken värnpliktiga avlönas, d. v. s. för den värnpliktige själv naturaunderhåll och ett penningbidrag (terminslön) för bestriktande av smärre personliga utgifter och för den värnpliktiges familj ett familjebidrag helt eller delvis efter behovsprövning. Med fredslönesystemet avses åter de principer, som eljest tillämpas vid anställande av arbetskraft, d. v. s. en lön, som utgår i stort sett oberoende av löntagarens försörjningskyldighet, för tjänstemän enligt lönereglementen eller enskilda anställningsavtal och för andra arbetstagare enligt enskilda och därjämte i största utsträckning kollektiva arbetsavtal. Sistnämnda system är avsett att användas vid, bland annat, fullgörande av tjänsteplikt enligt lagen om dylik plikt.

Kommittén förordar för sin del en något modifierad tillämpning av krigslönesystemet, innebärande bland annat, att naturaförmånerna skulle omräknas i pengar. Rörande motiveringen härför ävensom innehållet i de häröver avgivna yttrandena får utskottet hänvisa till propositionen, sid. 9—11.

Departementschefen har för egen del yttrat följande.

Då man har att taga ställning till frågan efter vilka grunder avlöningsbestämmelserna för den jämlikt 10 och 11 §§ luftskyddsförfogandelagen

uttagna personalen böra uppbyggas, saknas möjlighet att återropa några tidigare likartade fall, där de träffade avgörandena kunde göras direkt tillämpbara på luftskyddspersonalen. Kommittén har för sin del betonat luftskyddstjänstepliktens karaktär av allmän medborgerlig skyldighet att hjälpa samhället i ett farofyllt läge, då det med fog kunde krävas personliga uppoffringar av de till luftskyddstjänst uttagna lika väl som av de värnpliktiga. Såsom stöd för sin ståndpunkt att luftskyddstjänsten principiellt stöde den allmänna värnplikten närmare än civil tjänsteplikt enligt lagen om tjänsteplikt har kommittén pekat på det förhållandet, att sistnämnda slag av tjänsteplikt avsåge produktiv verksamhet.

Det synes mig dock vara av nöden att vid övervägandena i denna fråga jämväl beakta vissa med luftskyddstjänsteplikten sammanhängande omständigheter, vilka icke äga sin motsvarighet i fråga om den allmänna värnplikten.

Då man för de värnpliktigas del avvisat tanken på att söka anknytning till de för civilt arbete vanliga lönevillkoren, torde denna ståndpunkt ha förestavats främst av praktiska och ekonomiska skäl. Men till stöd för ståndpunkten kan ock anföras, att värnplikten drabbar så stora medborgargrupper, att den ekonomiska börda tillämpningen av krigslönesystemet lägger på den enskilde i viss mån kan sägas falla på medborgarna i gemen. I fråga om dem, som uttagas till luftskyddstjänst, är emellertid förhållandet ett annat. Vid uttagandet av personal ifrågakomma i första hand icke krigstjänstskyldiga. Bland dessa sker — med hänsyn till att uttagningen behöver avse allenast ett jämförelsevis begränsat antal — ett urval, därvid hänsyn tages till vissa personers eller persongrupperns särskilda förutsättningar för de olika tjänstegrenarna. I stor utsträckning torde de personer komma att uttagas, som före luftskyddstillståndets inträde underkastat sig en fri villig utbildning till luftskyddstjänst. Dessa personer, vilka otvivelaktigt göra samhället en betydande tjänst genom att frivilligt utbilda sig, skulle med all sannolikhet komma att få bära huvudparten av de ekonomiska uppoffringar en lågt avlönad luftskyddstjänst innebär. Detta kan knappast anses vara skäligt. Avlöningsbestämmelserna för luftskyddspersonal böra enligt min mening icke utformas så, att intresset för frivillig medverkan i luftskyddets tjänst därigenom kommer att avmattas.

Av den förut lämnade redogörelsen framgår, att kommun är pliktig att ställa kommunala kårer ävensom annan hos kommunen anställd personal till förfogande för luftskyddstjänst. Kommunen är dock icke skyldig att för något slag av luftskyddstjänst tillhandahålla större personal än som, då luftskyddstillstånd inträdde, var anställd inom vederbörande kår eller annan mot luftskyddstjänsten svarande gren av kommunens förvaltning. Beträffande flera av luftskyddets tjänstegrenar, såsom ordningshållningstjänsten, brandtjänsten och sjukvårdstjänsten, kan man därför såsom normalt förekommande räkna med att personalen kommer att utgöras dels av kommunalanställda, som ställts till förfogande av kommunen, dels ock av personer, vilka uttagits jämlikt 10 § luftskyddsförfogandelagen och avlönas av statsmedel. Den förra personalgruppen kommer att ha kvar sina avlöningsförmåner enligt reglemente eller avtal med kommunen. Av två i luftskyddet tjänstgörande personer, vilka utföra samma syssla, kan sålunda den ene få uppbära avlöning enligt samma grunder som under fredstid gällde för honom, medan den andre är för egen del hänvisad till en delvis allenast efter behovsprövning utgående knapp kontantlön och för familjens del till särskilda familjebidrag. Det må påpekas, att vid krig ett liknande problem uppkommer med avseende å de värnpliktiga, som tagas i anspråk för krigsindustrin; enligt 3 § 2 mom. krigsavlöningsreglementet skall emellertid beträffande värnpliktig, som beordras att fullgöra honom åliggande krigstjänstgöring vid någon statens

anstalt eller vid industri eller annat företag, som drives för statens räkning, tillämpas vad som gäller i fråga om avlöning för den vid anstalten eller företaget i övrigt anställda personalen i motsvarande befattning, där ej Kungl. Maj:t eller, enligt Kungl. Maj:ts bestämmande, särskild myndighet annorlunda förordnar.

Mot tillämpning å den statligt avlönade luftskyddspersonalen av ett lönesystem, där lönen utmätas i ungefärlig överensstämmelse med vad motsvarande tjänstemän eller arbetare uppbära, kunna å andra sidan invändningar ock göras. Frågans betydelse ur statsfinansiell synpunkt har av kommittén med skäl framhållits. I fråga om den personal, som fullgör exempelvis ordningshållnings- eller brandtjänst, synes kunna ligga nära till hands att söka anknytning till de för den kommunala luftskyddspersonalen gällande villkoren. Emellertid förete lönevillkoren för kommunalanställd personal i olika kommuner sådana växlingar, att någon direkt anknytning till dem icke torde kunna ifrågakomma. Vad vidare angår luftskyddspersonalen inom sådana tjänstegrenar, där kommunalanställd personal icke ställts till förfogande, torde förutsättningar för en för samtliga orter gällande lönegradering av nämnda personal saknas av det skälet, att planerna icke torde överallt åga den härför erforderliga fastheten.

Här antydda överväganden rörande utformningen av avlöningsbestämmelserna för luftskyddspersonalen ha lett mig till den slutsatsen, att lönerna icke böra utmätas under direkt hänsynstagande till den allmänna arbetsmarknaden, men att väsentliga modifikationer i kommittéförslaget äro påkallade. Den huvudsakliga innebörden av dessa modifikationer är, dels att den luftskyddspersonal, som uttages till ej allenast tillfällig luftskyddstjänst, i viss utsträckning erhåller kompensation för den inkomstminskning, som fullgörandet av luftskyddstjänst medför, dels ock att vid lönebeloppens fastställande icke i något fall hänsyn toges till huruvida beloppen äro för vederbörandes bärgning erforderliga. Jag har därför låtit verkställa en överarbetning av kommittéförslaget.

Enligt nu gällande anordning inträder skyldighet att fullgöra luftskyddstjänst först vid luftskyddstillstånd. Innan luftskyddstillstånd inträder, sker sålunda utbildning för luftskyddstjänst allenast efter frivilligt åtagande. Vål är det ur flera synpunkter värdefullt att härvidlag kunna bygga uteslutande på frivillighetens grund. Men systemet har å andra sidan också visat sig förenat med ej oväsentliga nackdelar. Jag har därför under övervägande att låta utreda frågan, huruvida tjänsteplikt för luftskyddets behov bör kunna åläggas utan att luftskyddstillstånd är rådande. Skulle sådan utvidgad tjänsteplikt införas, kommer sannolikt såsom följd därav avlöningsfrågan för luftskyddspersonalen i delvis nytt läge. Nämnda fråga får i så fall tagas under förnyat övervägande.

Utskottet.

Vid övervägandet av spörsmålet, efter vilka grunder avlöning till ifrågavarande luftskyddspersonal bör utgå, har det syntts utskottet naturligast att i princip anknyta till det s. k. krigslönesystemet. Från denna utgångspunkt kunna vissa betänkligheter resas mot de väsentliga avvikelser från nämnda system, som Kungl. Maj:ts förslag innebär. Vad departementschefen anfört synes utskottet emellertid ådagalägga, att rimliga krav på ersättning från luftskyddspersonalens sida i vissa fall icke kunna tillgodoses med mindre än att dylika avvikelser godtagas. Under sådana förhållanden har utskottet ansett sig böra giva Kungl. Maj:ts förslag sin principiella anslutning.

Speciell motivering.

1 §.

Beträffande denna paragraf har *sociala försvarsberedskapskommittén* framhållit, att de vitt skilda förhållanden, som rådde inom olika luftskyddsorter, gjorde det lämpligast, att vissa allmänna grunder för luftskyddspersonalens avlöning, innefattande lönemaxima, fastställdes av statsmakterna och att länsstyrelserna på grundval av dessa fastställde lokala avlöningsreglementen, ett eller flera för varje län.

Efter redovisande av remissyttrandena i denna del anför *departementschefen* härom:

Mot den av kommittén förordade anordningen, enligt vilken länsstyrelserna skulle äga fastställa avlöningsreglementen på grundval av de utav statsmakterna bestämda normerna, har anförts, att den kunde medföra en icke önskvärd olikhet i de för olika orter gällande bestämmelserna. Enligt min uppfattning torde emellertid de vitt skilda förhållanden, som råda inom olika luftskyddsorter, kräva betydande möjligheter till variationer i avlöningsbestämmelserna. Såsom kommittén i annat sammanhang framhållit, sammanhänger därjämte utformningen av bestämmelserna nära med fastställandet av de befäls- och specialistkategorier, för vilka förhöjd lön må utgå. Jag ansluter mig därför till kommitténs förslag, men med den omformuleringen, att avlöningsreglementet såsom regel skall gälla icke för viss ort utan för hela länet och att olika bestämmelser för skilda länsdelar skola utfärdas endast då på grund av lokala förhållanden så finnes påkallat. Formuleringen är därjämte avsedd att tillgodose luftskyddsinspektionens önskemål, att avlöningsbestämmelserna skola gälla även för personal som tjänstgör på ort, som icke är luftskyddsort.

I den mån luftskyddet vid s. k. skyddsföremål omfattar jämväl bebyggelsen närmast därintill, torde det i första hand vara avsett till skydd, ehuru indirekt, för själva skyddsföremålet. Jag finner därför ej anledning att vidga förordningens tillämpningsområde utöver den ram, som betecknas därav, att den allenast avser personal tillhörande det *allmänna* luftskyddet.

Vad departementschefen sålunda anført föranleder icke erinran från utskottets sida. Utskottet förutsätter dock därvid, att största möjliga likformighet mellan länen kommer att eftersträvas, i den mån de lokala förhållandena så medgiva.

Utskottet.

2 §.

I denna paragraf hava sammanförts de bestämmelser, som reglera avlöningens storlek vid tjänstgöring under minst tre dagar i följd.

Sociala försvarsberedskapskommittén har i denna del anført bland annat:

Personal, som tages i anspråk för heltidstjänstgöring under minst tre dagar i följd, synes böra erhålla daglön. Maximibeloppen för denna har föreslagits i ortsgrupp I till 4 kronor, i ortsgrupp II till 5 kronor och i ortsgrupp III till 6 kronor med tillägg av en krona för familjemedlem över 16 år och 70 öre för annan familjemedlem. Grundbeloppen, 4, 5 respektive 6 kronor, äro så avvägda, att de inkludera ett belopp motsvarande en värnpliktigs krigslön och ytterligare ett belopp motsvarande den värnpliktiges naturaförmåner. Kommittén har ansett sistnämnda belopp böra tillmätas

med tanke dels därpå, att det skall förslå till en ungarl, som utför kroppsarbete och på grund av sina tjänstgöringsförhållanden kan nödgas intaga sina måltider å näringsställen, och dels därpå, att den tjänstepliktige är bunden av hyresavtal. Såsom av 8 § kommittéförslaget framgår har emellertid kommittén räknat med att beloppet kan vara otillräckligt för den, som har en något högre bostadsstandard än den normala. I fråga om familjetilläggens belopp har kommittén följt förslaget till familjebidragslag, dock med den modifikationen, att dyrortsgradering med hänsyn till grundbeloppens relativa storlek icke ansetts erforderlig.

Beträffande familjebegreppet har bibehållits den i 3 § familjebidragslagen föreslagna personkretsen. En viss jämkning har dock måst vidtagas i familjebegreppet, då man i förevarande bestämmelser måste räkna med att den tjänstgörande kan vara kvinna. Sälunda har såsom villkor för att hustru (make) samt barn och adoptivbarn under 16 år skola i förevarande hänseende få räknas till familjen uppställts krav på underhållsskyldighet och faktisk försörjning på sätt föreskrivits i 3 § b) familjebidragslagen för där omnämnda familjemedlemmar. Därjämte har såsom förutsättning för att föräldrar, adoptant, makes barn och makes adoptivbarn skola anses såsom familjemedlemmar stadgats, att de vid tiden för luftskyddstillståndets inträde skola ha sammanbott med den tjänstgörande. Från familjekretsen hava slutligen undantagits personer, vilka åtnjuta utrymningshjälp.

Såsom tillåten förhöjning av lönen har för person i högre befälsställning föreslagits 40 procent, och motsvarande procenttal har för personer i lägre befälsställning eller med särskild kompetens för viss luftskyddstjänst angivits till 20. Då beloppen äro maximibelopp, kan en ytterligare differentiering efter organisatoriska förhållanden göras i de lokala reglementena. Kommittén förutsätter, att lönerna där fixeras för de särskilda befattningarna.

De av kommittén föreslagna lönebeloppen hava givit anledning till uttalanden i några yttranden, vilka sammanställts i propositionen, sid. 16—18.

Departementschefen har för egen del anfört följande.

Jag har redan förut såsom min uppfattning framhållit, att avlöningen för luftskyddspersonal icke bör bestämmas i anslutning till vad statliga eller kommunala befattningshavare med jämförbara arbetsuppgifter uppbara i avlöning.

De modifikationer, som synas mig böra vidtagas i det av kommittén föreslagna avlöningssystemet, torde icke böra beröra de grundlönebelopp kommittén föreslagit för den i luftskyddet tjänstgörandes egen del. Mot beräkningen från angivna utgångspunkter av ifrågavarande grundbelopp, 4, 5 respektive 6 kronor, allt efter tillämplig ortsgrupp, synes icke heller någon erinran kunna med fog framställas. Beloppen ha därför oförändrade upptagits i departementsförslaget.

I fråga om beloppen av familjetilläggen har kommittén framhållit, att förslaget till familjebidragslag — i propositionen nr 93 till årets riksdag benämnd krigsfamiljebidragsförordning — följts, dock med den modifikationen, att dyrortsgradering med hänsyn till grundbeloppens relativa storlek icke ansetts erforderlig. Enligt krigsfamiljebidragsförordningen utgår familjepeningen i respektive ortsgrupper med följande maximibelopp, nämligen för hustru eller, där bidrag ej utgår för hustru, annan familjemedlem över 16 år, som förestår den värnpliktiges hem, 1: 75, 2: — och 2: 25 kronor samt eljest, om familjemedlemmen uppnått 16 års ålder, 1: —, 1: 25 och 1: 50 kronor och för barn under nämnda år 0: 70, 0: 80 och 0: 90 kronor. I kommitténs förslag rörande avlöning åt luftskyddspersonal är familjetillägget bestämt till en krona för familjemedlem över 16 år och 70 öre för annan familjemedlem.

Vad först angår den omständigheten att den särskilda familjegruppen hustru eller annan familjemedlem över 16 år, som förestår den värnpliktiges hem, icke äger motsvarighet beträffande avlöningsbestämmelserna för luftskyddspersonalen, torde anledningen härtill vara, att den förhöjning av bidragsbeloppen, som enligt krigsfamiljebidragsförordningen tillerkänts nämnda grupp, i fråga om luftskyddspersonalen inlagts i det kontanta grundbelopp, som utmåtts såsom daglön åt den tjänstgörande.

Avsaknaden av dyrortsgradering för familjetilläggen har av kommittén motiverats under hänvisning till grundbeloppens relativa storlek. Då en differentiering efter ortgrupper av familjetilläggen för luftskyddspersonalen sannolikt äger mindre betydelse än motsvarande differentiering av familjepeningen enligt den föreslagna krigsfamiljebidragsförordningen, kan jag ansluta mig till kommitténs ståndpunkt, såvitt den innebär enhetliga familjetillägg. Dessa synas mig emellertid ej böra avpassas i överensstämmelse med familjepeningen i lägsta dyrort, särskilt med hänsyn till att luftskydds-orterna i stor utsträckning ej befinna sig i denna ortsgrupp. Jag föreslår i stället, att familjetilläggen enligt förevarande förordning fastställas till belopp motsvarande familjepeningen enligt krigsfamiljebidragsförordningen i ortsgrupp II för andra familjemedlemmar än hustru och därmed jämställda.

I departementsförslaget upprätthålles icke skillnaden mellan högre och lägre befälsställning beträffande möjligheterna till höjning av daglönen, utan länsstyrelserna lämnas full frihet beträffande höjning av lönen intill 40 procent. Härmed undanröjas ock de tolkningssvårigheter härutinnan, vilka framhållits av allmänna lönenämnden.

Av förste ställföreträdande luftskyddschefen i Stockholm har omnämnts, att inom vissa av luftskyddets tjänstegrener en tjänstgöringsindelning av personalen i tre skift blir mest ändamålsenlig, samt att tjänsteplikten i dylikt fall skulle kunna så begränsas, att envar hade att dels var tredje dag tjänstgöra å luftskyddsstation under tid då han normalt skulle varit å sin vanliga arbetsplats, dels var tredje kväll och var tredje natt, under vilka tider vederbörande regelmässigt skulle åtnjutit fritid, vistas å luftskyddsstationen utan att något arbete annat än i undantagsfall utkrävdes av honom. Om personal med tjänstgöringsindelning och uppgifter av dylikt slag tjänstgör å ort, som är utsatt för täta luftanfall, blir dess tjänstgöring väl så krävande som annan ständigt luftskyddstjänstgöring. Men i annat fall inskränker sig den övervägande delen av tjänstgöringen därtill att vederbörande nödgas tillbringa viss del av sin fritid å luftskyddsstation eller annan anvisad plats. Därav bör ock följa möjlighet för vederbörande att fullgöra sitt ordinarie arbete å dagarna efter sådan kvälls- eller natttjänst, för den händelse nämnda arbete över huvud medgiver frånvaro var tredje dag. En rättvis avvägning synes kräva, att i nu avsedda fall avlöningen utgår med lägre belopp än eljest. I departementsförslaget har därför upptagits bestämmelse av det innehåll, att, om tjänstgöringen viss kalendermånad varit förlagd å sådan tid och varit av den beskaffenhet, att den tjänstgörande under minst halva antalet tjänstgöringsdagar skäligen bör hava kunnat fullgöra sitt ordinarie arbete, daglönen för nämnda tjänstgöringsdagar skall utgå med allenast halva beloppet.

I fråga om familjebegreppet har kommitténs förslag utan ändring i sak upptagits i departementsförslaget. Bestämmelsen i 4 § sista stycket i kommittéförslaget har däremot icke upptagits i departementsförslaget; frågorna om lön åt luftskyddspersonal och om utrymningshjälp synas mig nämligen böra avgöras oberoende av varandra.

I de inledningsvis omnämnda motionerna (I: 201 och II: 259) har yrkats, att avlöningen till ifrågakvarande personal skulle utgå med ett enhetligt

grundbelopp utan dyrortsgradering. I motiveringen härför har framhållits, bland annat, att då Kungl. Maj:ts förslag beredde möjlighet att vid behov erhålla bostadsbidrag, avseende jämväl kostnaderna för värme, en väsentlig förutsättning för dyrortsgraderingens tillämpande i förevarande fall icke föreläge. Den av Kungl. Maj:t föreslagna bestämmelsen om lika avdrag å daglönen för dem, som erhöles förplägnad in natura, utgjorde även ett avsteg från dyrortsgraderingen. På grund härav och med hänsyn till dyrortsgraderingssystemets orättvisa verkningar över huvud taget ansåges motionärerna, att en uppdelning av lönebeloppen efter dyrorter icke borde tillämpas beträffande denna personal.

Utskottet vill med anledning härav erinra om att riksdagen så sent som innevarande år godtagit en motsvarande dyrortsgradering i fråga om familjebidragen till värnpliktiga enligt krigs- och fredsfamiljebidragsförordningarna samt att förstnämnda förordning jämväl inrymmer möjlighet att — utöver där stadgad familjepenning — erhålla bostadsbidrag, då behov därav föreligger. Utskottet önskar särskilt understryka, att bostadsbidraget icke i något fall är begränsat till den eller de lägsta dyrortsgrupperna utan kan utgå oberoende av dyrortsgruppen, därest vederbörande icke förmår bestrida utgifterna för sin bostad. Under sådana förhållanden anser utskottet skäl icke föreligga att frångå Kungl. Maj:ts förslag beträffande dyrortsgraderingen. Då grunderna för daglönen även i övrigt synas utskottet väl avvägda, tillstyrker utskottet bifall till Kungl. Maj:ts förslag jämväl i återstående delar av förevarande paragraf.

3—4 §§.

I 3 §, vilken icke äger motsvarighet i kommittéförslaget utan tillkommit på föranledande av vissa yttranden i ämnet, hava intagits bestämmelser om ersättning för inkomster, som gått förlorade till följd av luftskyddstjänstgöring. *Departementschefen* utvecklar sin ståndpunkt härutinnan sålunda:

Den, som fullgör sådan luftskyddstjänstgöring, varå 2 § i departementsförslaget är tillämplig, måste helt eller delvis lämna sitt civila arbete. I åtskilliga fall torde man därvid ha att räkna med att de inkomster, varom han därigenom går miste, väsentligen överstiga den avlöning, som kan tillerkännas honom jämlikt förevarande förordning. Väl inträder för honom därutinnan allenast den situation, vari samtliga värnpliktiga bli försatta. Men såsom jag tidigare anfört synes man böra beakta dels att för luftskyddstjänsten äro engagerade jämväl kommunalanställda, vilka därvid äro bibehållna vid sina vanliga avlöningsförmåner, dels ock att om alltför stora offer utkrävas av den tvångsvis uttagna personalen, risk föreligger, att den frivilliga utbildningsverksamheten därav kan menligt påverkas. Det synes mig därför böra övervägas, huruvida icke sådan luftskyddspersonal, varom nu är fråga, bör beredas kompensation för inkomstminskning, som föranledes av luftskyddstjänstgöringen. Denna kompensation bör emellertid på olika sätt begränsas.

För det första synes man icke böra på förhand binda sig att utgiva kompensation för obegränsad tid. De ekonomiska konsekvenserna härav äro nämligen vid en längre tids krigsfall alltför ovissa. Därtill kommer att efter en längre tids luftskyddstjänstgöring orsakssammanhanget mellan nämnda tjänstgöring och den påstådda inkomstminskningen blir svårare att med tillräcklig grad av säkerhet fastställa än vid tjänstgöringens början. Så mycket

mera är detta fallet som man under krigstid måste räkna med betydande omflyttningar på arbetsmarknaden. Det synes mig därför icke vara tillrädligt att som regel medgiva kompensation för inkomstminskning under längre tid än två månader. Därigenom gives vederbörande, därest tjänstgöringen blir av längre varaktighet, en viss beredsetid att inrätta sig efter de nya förhållandena. Nämda tid av två månader kan emellertid befinnas vara för snävt tillmätt; så kan exempelvis vara förhållandet då för beredskapsändamål allenast ett begränsat antal personer uttages till tjänstgöring, som emellertid sträcker sig över en längre tidsperiod. Med hänsyn härtill har föreslagits, att Konungen skall äga förordna, att ersättning enligt denna paragraf skall utgå under längre tid än två månader.

Vidare bör begränsningen syfta till att förebygga alltför stora olikheter de olika tjänstgörande emellan och på den grund maximeras. Sådan maximering har för övrigt även föreslagits i yttrandena av vice brandchefen i Stockholm och förste ställföreträdande luftskyddschefen i Stockholm. Jag föreslår, att denna maximering företages på det sätt, att ersättningen för mistad inkomst förklaras skola utgöra högst hälften av den enligt 2 § utgående lönen, i vilken alltså inbegripes såväl familjetillägg som befäls- och specialisttillägg.

4 § innehåller bestämmelser om bostadsbidrag till person, som tagits i anspråk för ständig luftskyddstjänstgöring tills vidare och på den grund lider sådan inkomstminskning, att han icke förmår bestrida utgifterna för sin bostad. I motiveringen till denna paragraf har departementschefen anført, att ehuru genom den möjlighet till viss begränsad inkomstkompensation, som av honom föreslagits, behovet av särskilt bostadsbidrag minskades, möjlighet att meddela bostadsbidrag dock borde förefinnas. Kommitténs förslag i denna del hade emellertid jämkats till närmare överensstämmelse med föreskrifterna härom i Kungl. Maj:ts proposition (nr 93) till årets riksdag med förslag till krigsfamiljebidragsförordning.

De i förevarande paragrafer intagna bestämmelserna om kompensation för inkomstminskning och om bostadsbidrag utgöra var för sig komplement till den i 2 § föreslagna daglönen. Utskottet finner för sin del rimligt, att möjligheter på detta sätt öppnas i syfte att för den enskilde mildra de ekonomiska verkningarna av anbefalld luftskyddstjänstgöring i sådana fall, då dessa verkningar eljest skulle framstå såsom särskilt kännbara. Utskottet vill i detta sammanhang fästa uppmärksamheten vid att den av Kungl. Maj:ts föreslagna förordningen — i motsats till kommittéförslaget — icke inrymmer några bestämmelser, som medgiva befattningshavare i statens tjänst rätt att under luftskyddstjänstgöring bibehålla sina avlöningsförmåner. Vid nu angivna förhållanden och under hänvisning till vad utskottet ovan under 2 § anført beträffande möjligheten att erhålla bostadsbidrag har utskottet funnit sig böra tillstyrka Kungl. Maj:ts förslag i här avseedda hänseenden.

Utskottet.

5—12 §§.

I 5 § hava intagits bestämmelser om timlön vid kortare tjänstgöring än i 2 § avses. I motiveringen till denna paragraf anför *departementschefen* bland annat:

Ett önskemål vid utformningen av ersättningsbestämmelserna i nu ifrågasvarande avseenden synes mig böra vara, att luftskyddsmyndigheternas tid i minsta möjliga utsträckning tages i anspråk för uträknande av de timlöner, som skola utgå till den tillfälligt tjänstgörande personalen.

Det torde icke vara obilligt kräva, att tjänstgöring under kortare tid av ett dygn än två timmar skall utföras utan ersättning vare sig tjänstgöringen infaller under den tjänstgörandes ordinarie arbetstid eller ej. Enligt 7 § departementsförslaget skall i tjänstgöringstiden inräknas den tid som skäligen åtgår för färd till eller från tjänstgöringsplatsen. Vid en normalarbetsdag av åtta timmar uppgår alltså inkomstminskningen för varje gång tjänstgöring utan ersättning kan ifrågakomma till högst en fjärdedel av dagsinkomsten. I praktiken torde tjänstgöring utan ersättning ifrågakomma allenast vid flyglarm utan efterföljande luftanfall.

För tillfälligt utförande av arbete enligt 11 § luftskyddsförfogandelagen synes man kunna kräva, att medborgarna ställa sig till förfogande under fritid även för längre tid än två timmar. Det torde härvidlag endast bli fråga om någon kortare tidsperiod. Ersättning skulle sålunda endast utgå för sådant arbete under minst två timmar av ett dygn, som förlagts till tid, då vederbörande eljest skulle ha utfört förvärvsarbete. Enligt departementsförslaget skall emellertid i sådant fall ersättning utgå oberoende av behovsprövning. Sannolikt skulle det bereda luftskyddsmyndigheterna ej oväsentliga svårigheter att i det läge, som kan antagas föreligga då ifrågasvarande tjänsteplikt tages i anspråk, handha en behovsprövning efter de riktlinjer kommittén tänkt sig. Ur statsfinansiell synpunkt torde borttagandet av behovsprövningen vara av underordnad betydelse.

Beträffande motiveringen för övriga paragrafer, som äro av mindre betydelse, tillåter sig utskottet hänvisa till propositionen, sid. 25—27.

Utskottet.

Kungl. Maj:ts i 5—12 §§ framlagda förslag hava icke givit utskottet anledning till erinran.

Förordningens ikraftträdande.

Utskottet.

Kungl. Maj:t har föreslagit, att förordningen skall träda i kraft dagen efter den, då förordningen utkommit från trycket i svensk författningssamling. Vid tidpunkten för propositionens avlåtande var luftskyddstillstånd ännu ej anbefallt. Sedermera inträffade händelser föranledde emellertid Kungl. Maj:t att från och med den 10 april 1940 påbjuda partiellt luftskyddstillstånd, avseende bland annat den personella beredskapen. Med hänsyn härtill vill utskottet förorda den ändringen av Kungl. Maj:ts förslag, att förordningen skall äga tillämpning från och med sistnämnda dag.

Utskottets hemställan.

Under åberopande av vad utskottet sålunda i skilda avseenden anført får utskottet hemställa,

att riksdagen — i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 201 och II: 259, vilka avse ändring i 2 § första stycket av förevarande förslag — må antaga

det vid propositionen nr 207 fogade förslaget till förordning om grunderna för avlöning av viss personal, tillhörande det allmänna luftskyddet, med den ändringen, att förordningen skall äga tillämpning från och med den 10 april 1940.

Stockholm den 21 maj 1940.

På statsutskottets vägnar:

PER GUSTAFSSON.

Vid förestående ärendes slutbehandling inom utskottet hava närvarit:

från första kammaren: herrar *Gustafsson* i Benestad, *Nilsson* i Malmö, *Johansson* i Fredrikslund, *Oscar Olsson*, *Asplund*, *Pauli*, *Heiding*, *Carlström*, *Larsson* i Varberg, *Magnusson* i Kalmar, *Bäckström* och *Ekströmer*; samt

från andra kammaren: herrar *Jansson* i Falun, *Törnkvist*, *Svensson*, *Eriksson* i Stockholm, *Danielsson*, *Persson* i Falla, *Andersson* i Prästbol, *Isacsson*, *Persson* i Tidaholm, *Andersson* i Södergård, *Viklund* och *Eriksson* i Frägsta.

Reservation

av herrar *Heiding*, *Svensson* i Grönvik och *Andersson* i Södergård, som ansett, att utskottet — med uteslutande å sid. 10 av stycket i motiveringen »Utskottet vill — — — förevarande paragraf» — bort med tillstyrkande av motionerna I: 201 och II: 259, och i övrigt av Kungl. Maj:ts förslag under 2 §, förorda, att 2 § första stycket i förordningen skulle erhålla följande lydelse:

»För personal, som under en tid av minst tre dagar i följd fullgör luftskyddstjänstgöring, må, där ej nedan annorlunda stadgas, lönen för dag (*daglön*) utgöra högst fem kronor med tillägg av en krona 25 öre för familjemedlem, som fyllt sexton år, och 80 öre för annan familjemedlem.»
